

JORDI DE MANUEL I EL FUTUR: LA JUSTA TRANSGRESSIÓ

Anna Maria Villalonga
Universitat de Barcelona

Jordi de Manuel i Barrabín nasqué a Barcelona el 1962. Doctor en Biologia, una part de la seva activitat professional està vinculada a la docència i a la investigació. En l'àmbit científic, ha publicat diversos articles de recerca biològica i nombrosos treballs relacionats amb la innovació en la didàctica de les ciències naturals. Ha format part de diferents grups de treball premiats per les seves aportacions a la didàctica de les ciències.

Des de finals dels anys 90, Jordi de Manuel compagina la seva professió amb la dedicació a l'escriptura. La seva obra va més enllà del conreu del gènere negre. És responsable d'un corpus extens i ric, distingit amb nombrosos premis, que abraça també la novel·la juvenil, el relat breu per a joves i adults i la narrativa de ciència-ficció.

Pel que fa a les publicacions per a infants i adolescents, destaquen *El pes de la por* (1998, amb Sílvia Vega), *El somni de la nena bruna* (Premi de Literatura Infantil Ciutat d'Eivissa 2000), *De tots colors* (2001), *Els ulls d'Abdeslam* (2001), *Set de llops* (2003), *El beuratge* (2003) i *Un niu de formigues* (2008). Històries imaginatives que, sense caure en posicions moralitzants, potencien el respecte per la diversitat, la natura, els animals, la gent gran. Amb recursos de les faules, dels contes tradicionals i del fantàstic —com la personificació dels animals, als quals dota de sentiments i comportaments humans—, De Manuel pretén que els joves lectors aprenguin a reparar la injustícia, però no cau en actituds ensucrades. Els seus textos no defugen la duresa del món o la crítica a la prepotència de la nostra espècie, sigui des d'un punt de vista individual o col·lectiu.

En relació amb la narrativa per a adults, la creació de Jordi de Manuel ofereix un ventall de propostes prou heterogeni. Autor d'un bon nombre de relats breus, alguns formen part de reculls de diversos autors. És el cas de «L'home que estripava llibres», inclòs dins *Un cop de sort i altres narracions*; «Calcs» (VII Premi Pedrolo de narrativa de ciència

ficció, 2004); «Dos anys de vacances», dins *Els fills del capità Verne* (2005); «El laberint», dins *Salou 6 pre-textos III* (2007); «Segrest exprés», dins *Crim.cat, collita de narradors del gènere negre en català* (2010) i «Nit del segon origen», dins *Tombes i lletres* (2011).

Pel que fa als llibres de relats propis, cal destacar *Disseccions* (2001, III Premi El Lector de l'Odissea), *Pantera negra* (2004, amb el pseudònim Joan Gols) i *Orsai* (2012). Els dos darrers estan dedicats, en clau humorística, paròdica i crítica, al món del futbol.

Cal destacar que la narrativa negra de Jordi de Manuel no queda circumscrita a la novel·la. Alguns dels relats dels llibres citats també pertanyen al gènere. Una menció especial mereix el volum *Disseccions*, on l'autor empra la precisió quirúrgica d'un forense per obrir en canal l'ànima humana. Hi trobem totes les nostres flaqueses, pulsions, misèries i contradiccions analitzades a la llum engegadora del laboratori, sota la lent del microscopi d'un científic expert. També algunes narracions de *Disseccions* són decididament negres, com «Papiroflèxia», «El maletí» i «La creu».

Jordi de Manuel és un membre actiu de la *Societat Catalana de Ciència Ficcio i Fantasia*. El 2006 publicà una novel·la de ciència-ficció, *El cant de les dunes*, que fou concebuda com a primera entrega d'una trilogia que malauradament encara no s'ha completat. La versió inicial de l'obra, *Mnèsics*, havia quedat finalista del XIV premi de novel·la breu Ciutat de Mollerussa 2002. La trama se situa al planeta Mnèsia, habitat per uns éssers intel·ligents als quals els humans pretenen destruir. De Manuel, en un al·legat contra la colonització, inverteix els papers. Si el gran imaginari de la ciència-ficció acostuma a reflectir l'arribada d'uns extraterrestres malignes que envaeixen la Terra, en aquest cas l'enfocament s'ha capgirat. Els humans són els invasors destructius, els anihiladors que volen arrabassar el seu món als legítims habitants. Lògicament, la reflexió està servida.

En general, la formació científica de l'autor resulta inseparable del contingut de la seva obra. El resultat es materialitza en una producció extremadament personal que, pel que fa al gènere negre, ens ofereix una

proposta única dins del conjunt de la narrativa criminal en llengua catalana.²

1. NOVEL·LA NEGRA

La novel·la criminal de Jordi de Manuel se centra en la sèrie protagonitzada per l'inspector de policia Marc Sergiot. A finals del 2012, la nissaga consta de set títols: *Tres somnis blaus* (2000, Premi Valldaura de novel·la breu 2000), *Cels taronges* (2001, Premi de novel·la breu Ciutat de Mollerussa 2000), *Cabells porpres* (2003, VIII Premi Pere Calders de Literatura Catalana 2002), *L'olor de la pluja* (2006), *El raptor de gnoms* (2007), *Mans lliures* (2009, Premi Ictineu a la millor novel·la fantàstica escrita en català el 2009) i *La mort del corredor de fons* (2012). D'altra banda, certs personatges de les novel·les van apareixent esporàdicament en algunes narracions breus.³

La primera característica a destacar és l'ambientació futurista d'alguns dels títols i el fet que el conjunt del cicle transgredeix la trajectòria lògica del temps. La ficció se situa al marge del moment de l'escriptura o de la publicació i no segueix una seqüència cronològica lineal. Així, per exemple, *L'olor de la pluja*, que és l'obra més futurista, fou la primera en l'ordre d'escriptura i la quarta en ser publicada; *La mort del corredor de fons*, de 2012, centra l'acció en l'estiu de 2008; i la segona en l'ordre d'escriptura, *Tres somnis blaus*, narra uns esdeveniments que tenen lloc l'any 2015. Per tant, la sèrie es caracteritza per un seguit de salts temporals en una mena de sofisticat trencaclosques que desafia l'horitzó d'expectatives del lector (*Cabells porpres*, ambientada a la Barcelona de

² Tot just acabar de redactar el present article, Jordi de Manuel ha estat guardonat amb el Premi Ciutat de Tarragona Pin i Soler de narrativa per *La decisió de Manperel*, novel·la de ciència-ficció inspirada en la figura del matemàtic rus Grigori Perelman.

³ És el cas del relat «El segrest del Rei», inclòs dins *Orsai* (2012), on hi té un paper una de les protagonistes de la nissaga, la mossa d'esquadra Lúcia Sánchez. O del conte «Guatzsap», protagonitzat pel mateix Marc Sergiot, que fou estrenat en lectura radiofònica en el programa *L'altra ràdio* de Ràdio 4 el 22 de juny de 2012. D'altra banda, coneixem l'existència d'un recull de relats negres (inèdits en el moment de redactar aquest article) on també hi apareix el personatge de l'inspector.

l'any 2002; *El raptor de gnoms*, 2004; *Cels taronges i La mort del corredor de fons*, 2008; *Mans lliures*, 2014; *Tres somnis blaus*, 2015 i *L'olor de la pluja*, que enceta i clou el cicle, situada l'any 2017).

Fou en el procés de composició d'aquest primer títol que l'autor s'adonà que Marc Sergiot podia funcionar com a protagonista d'un projecte més extens i ambiciós. Tanmateix, ens trobàvem al 2017 i l'inspector era un home gran i malalt, amb un final que s'endevinava tràgic. Per donar vida a una nissaga, De Manuel no tenia altra sortida que recular en el temps i recuperar el seu personatge en moments anteriors. Nasqué així una idea complexa que a hores d'ara s'ha convertit en un fet literari decididament insòlit.

El joc resulta extremadament atractiu. Quan hom s'enfronta a la sèrie, es converteix en un espectador d'excepció que ressegueix els casos criminals mentre viatja en el temps i transita amunt i avall de la vida dels personatges. Independentment de l'ordre de lectura, acabem posseint un coneixement privilegiat de l'esdevenidor: els canvis en la situació sociopolítica del país, les innovacions científiques i tecnològiques i, per descomptat, la biografia dels protagonistes. Amb la sensació de desafiar les lleis de la física, el lector conviu amb uns personatges ara més vells, ara més joves, ara malalts, ara novament sans: «El personatge de Sergiot evoluciona o involuciona depenent de l'any en què s'ambienten les seves aventures i de com llegeix els textos el lector» (BENNASAR: 2011, 47).

La sensació de superioritat informativa que el lector experimenta (un concepte molt habitual en les arts escèniques i en el cinema) potencia la seva complicitat amb el creador.⁴ És per aquest motiu que, per damunt de tot, la proposta literària de Jordi de Manuel s'emplena de sentit interpretada en la seva totalitat, com un corpus complex on cada element ha estat col·locat amb precisió mil·limètrica: «La serie se convierte en un puzzle en el que De Manuel esparce trozos de información, los cuales obligan a los lectores a desempeñar el papel de detective y construir o

⁴ La *superioritat informativa* es produeix quan els receptors posseeixen més informació al voltant de la trama que els mateixos personatges. És un recurs molt rendible. Per posar un exemple, en alguns textos policíacs el públic coneix des del principi la identitat de l'assassí, però no així els investigadors. Aquesta circumstància el dota d'un punt de vista molt concret, que seria absolutament diferent si tampoc no disposés de la informació.

reconstruir los elementos diferentes que constituyen lo que se puede llamar el mundo sergiano» (KING: 2012, 112).

Atesa la seva ambientació en un futur molt pròxim, la sèrie adquireix noves perspectives cada dia que passa: la majoria de títols, futuristes en el moment de l'escriptura, han esdevingut una mena de curioses i imaginatives ucronies que, actualment, ja transcorren en el passat. D'altra banda, l'autor ha aconseguit conjuminar a la perfecció la projecció futurista, que al cap i a la fi s'avé amb la seva primera intenció (no debades el debut se situa a la segona dècada del segle XXI), amb les intrigues pròpies de la narrativa d'investigació policial.

1.1 DISTOPIA, CIÈNCIA I ESPECULACIÓ FUTURISTA

Les novel·les futuristes de Jordi de Manuel s'emmarquen dins del subgènere de l'anticipació distòpica, tot resseguint l'estela dels grans creadors de distopies del segle XX. Esdevé hereu de títols com *1984*, de George Orwell, *Un món feliç*, d'Aldous Huxley o *Fahrenheit 451*, de Ray Bradbury. Propostes que anticipen la desviació anòmla de la societat i que posseeixen una característica comuna: l'ésser humà ha perdut la llibertat a causa de l'intervencionisme de l'Estat, que controla la vida i el pensament de la població. A *Fahrenheit 451*, amb la persecució incansable i sense excepcions dels llibres i dels seus defensors. A *1984*, amb la presència del Gran Germà que tot ho observa, que tot ho sap, que no deixa espai per al desenvolupament personal. A *Un món feliç*, amb la fabricació en sèrie dels individus en una societat absolutament estratificada que, en aparença, funciona a la perfecció, però on tot està planificat i controlat. En tots els casos podem destacar la capacitat predictiva dels autors. Abans de la globalització, abans d'Internet, abans de l'omnipresència i del poder il·limitat dels mitjans de comunicació, ells ja ho van escriure. Com tres Jules Verne del segle XX, van recollir les inquietuds del moment i les van transformar en magnífiques novel·les plenes de simbolisme i d'imaginació. Com podem comprovar, el rerefons del gènere no és gens banal. La pretensió de provocar desassossec i angoixa no té altra finalitat que induir a reflexionar sobre els problemes del present i la seva possible projecció en el futur.

En aquesta línia podem situar les novel·les del cicle Sergiot. El mateix personatge expressa la idea a *El raptor de gnoms* (2007: 77): «La major part de les novetats en català eren novel·les històriques: “cal recuperar la memòria”, deien els entesos, però Sergiot trobava a faltar també obres que s’ocupessin del present i històries que preveïessin i especulessin amb versemblança escenaris del futur». Resulta òbvia l’autoreferència —i l’autoreivindicació— de Jordi de Manuel, ja que, amb les seves obres, no fa altra cosa que posar en pràctica aquest projecte. Els tints anticipatius i catastrofistes d’alguns dels títols (especialment de *L’olor de la pluja*, *Tres somnis blaus* i *Mans lliures*) estan conformant la seva especulació versemblant envers els escenaris del futur. Ho expressà amb claredat en una entrevista que concedí al setmanari *El Temps* el 24 juliol de 2012: «La literatura és la biografia del món, del que ha passat, del que passa i del que pot passar» (p. 54).

Com les grans distopies del segle XX, també les novel·les de Jordi de Manuel estan revestides d’uns sorprenents —i a voltes inquietants— trets premonitoris. La seva construcció d’un futur proper es nodreix de l’especulació a partir de l’anàlisi d’un present complicat i problemàtic. L’autor recull les preocupacions del món coetani (sobretot de l’entorn més pròxim: Catalunya, Espanya i Europa) i les projecta en l’esdevenidor.⁵ Des d’aquesta posició —clarament agosarada— canalitza la veu de la societat actual tot plantejant hipotètiques circumstàncies carregades de sentit per a un lector estrictament sincrònic. Per aquest motiu, sembla enraonat suposar que un receptor dels anys a venir, un lector diacrònic del segle enllà, no podrà copsar de la mateixa manera —o amb la mateixa facilitat— les especulacions futuristes de Jordi de Manuel. Sens dubte haurà de pouar en la Història. Aquest fet, que revesteix de significació el gènere especulatiu seriós, aquell que parteix amb rigor d’un present real i recognoscible, prestigia les novel·les. Quan un autor del present s’internalitza compromesament en un imaginat futur, el lector d’aquest futur s’enfrontarà a un repte amb un valor afegit.

⁵ «Al incorporar características genéricas de ciencia ficción, De Manuel puede llevar la novela negra más allá de los temas actuales e históricos para indagar también en el futuro que quizá nos espera» (KING: 2012, 116).

De Manuel no confia en el comportament humà. És per això que reflexiona sobre les possibles conseqüències de l'acció de l'home. I ho fa, com hem dit, sense allunyar-se gaire, arriscant-se a descriure un avenir molt pròxim, degradat i fosc, on tots som víctimes dels problemes i les xacres que ja apunten ara. La proximitat temporal fa identificable l'entorn i, per tant, la distopia plantejada esdevé creïble i punyent. Des d'aquest punt de vista, Stewart King (2012) associa *L'olor de la pluja* (a la qual sens dubte hi podem afegir *Tres somnis blaus*) amb el *cyberpunk*, subgènere de ciència-ficció on la ciència avançada es barreja amb la cibernètica i amb les tecnologies de la informació per bastir una ficció relacionada amb la desintegració de l'ordre social. D'altra banda, el *cyberpunk* sovint s'empara en la utilització d'elements i recursos propis del gènere negre. La novel·la de William Gibson *Neuromancer*, de 1984, n'és un dels títols capdavanters. Pel que fa al cinema, pel·lícules com *Blade Runner* (1982) de Ridley Scott, *Minority Report* (2002) d'Steven Spielberg o la trilogia *The Matrix* (1999, 2003, 2003) dels germans Wachowski, en representen alguns exemples prou significatius.

Ja hem apuntat que és impossible destriar la tasca literària de Jordi de Manuel de la seva formació com a biòleg. Per a ell, la situació actual (del país, del continent, del planeta sencer) no augura perspectives gaire favorables. Se serveix d'un àmbit que domina, el de l'especulació científica, i posa en pràctica l'exercici conegut com *ciència-en-ficció*, que ell mateix va definir —segons el terme encunyat per Carl Djerassi (1998)— com «un gènere literari que fa servir la ciència per vertebrar l'argumentació i que planteja dilemes ètics en trames narratives relacionades amb la ciència i la seva implicació social» (DE MANUEL: 2009, bloc e-SOLARIS).

A *Cabells porpres*, de 2003, la trama planteja el debat sobre la investigació amb cèl·lules mare embrionàries. De Manuel es posiciona i emet un discurs prou compromès, que ell mateix justifica en la Nota final de la novel·la:

El 17 d'octubre de 2002 es van lliurar al Defensor del Poble poc més d'un milió tres-cents trenta mil signatures a favor de la investigació amb cèl·lules mare embrionàries. Es un esdevenidor no gaire llunyà, a partir de diferents línies de recerca amb aquest tipus de cèl·lules, probablement es desenvoluparan tracta-

ments eficaces contra malalties tan importants com la diabetis, el Parkinson, l'infart de miocardi o la leucèmia. [...] *Cabells porpres* és una novel·la detectivesca amb pinzellades sobre aquest debat social i científic: siguin aquestes pinzellades una modesta contribució a la causa (2003: 193).

De Manuel mostra una gran preocupació per l'avenç de la medicina i de la biologia, per les qüestions mediambientals, l'ecologia i la natura. La seva visió distòpica, sense voluntat explícitament didàctica, pretén formular una crítica capaç de despertar la consciència del lector. Com Orwell, Bradbury o Huxley, ens aboca a un entorn dur i desesperançat que ens neguiteja. A *L'olor de la pluja*, el títol més ambiciós de la nissaga, una sequera extrema (que ja apunta a *Mans lliures* i s'agreuja a *Tres somnis blaus*, on hi apareix una llicenciada en hidrogeologia, Carlota Fonoll, que literalment es dedica a cercar aigua)⁶ assola el món de manera inexorable. Catalunya es troba totalment afectada i Barcelona ha esdevingut una ciutat fantasmagòrica, perillosa i violenta on la gent s'hi desplaça a la recerca del bé més preuat: l'aigua. Els causants del desastre són els experiments científics d'una multinacional japonesa dedicada a la biotecnologia.

A la mateixa novel·la, descobrim que els avenços genètics han afavorit la creació d'un Document d'Identitat Genètica (DIG) per a cada un dels ciutadans (en la seva construcció retrospectiva, l'autor fa aparèixer el DIG, per primer cop, a *Cels taronges*, publicada el 2001 però ambientada el 2008 i que, a hores d'ara, s'ha convertit en una de les ucronies que esmentàvem més amunt). El DIG no permet amagar cap tipus d'informació, ja que totes les dades hi queden perfectament enregistrades, la qual cosa comporta grans implicacions socials:

Algunes malalties de pronòstic incert es podien determinar d'antuvi i això va provocar desordres psíquics a moltes persones que no estaven preparades per assumir-ho. La implantació del DIG també va tenir com a conseqüència que es produïssin greuges importants en el món laboral, així com en la contractació

⁶ «Shavia especialitzat en la prospecció i la gestió dels aqüífers. En realitat era una *cercadora d'aigua* que utilitzava els seus coneixements i tota la tecnologia que tenia a l'abast per trobar-la i posteriorment traçar les línies bàsiques de la seva gestió» (*Tres somnis blaus*, 2000: 28).

d'assegurances de vida. Va aparèixer una nova tipologia de delictes relacionats amb la discriminació per motius genètics: el genoïdi (*L'olor de la pluja*, 2006: 140).

De Manuel encara rebla el clau, perquè els seropositius estan obligats a dur un tatuatge que fa visible la seva malaltia. Com remarca King (2012: 114), aquesta imposició de les autoritats —clarament distòpica— recorda els mètodes de l'Alemanya nazi.

La posició de Jordi de Manuel posseeix un indubtable matís paradoxal. Científic en la vida real, llança un missatge que no presenta esclatxes, ja que la ciència —tot i que li serveix per construir el seu univers literari— no necessàriament afavoreix el desenvolupament de l'home ni garanteix la millora de la seva qualitat de vida. De fet, pot ser la responsable de la destrucció de la humanitat. La correcta aplicació dels avenços científics només dependrà dels escrúpols humans. És per això que podem afirmar que De Manuel s'enfronta al món amb una visió oberta, autoritzada i compromesament ètica.

El cicle Sergiot també palesa la gran preocupació sociopolítica del seu creador. En un clar paral·lelisme amb el vessant científic, ell mateix defineix com *política-ficció* la tècnica que consisteix a projectar les inquietuds d'avui i adjudicar-hi resolucions en el temps. En aquest àmbit, algunes de les seves especulacions resulten notablement familiars. A *Mans lliures*, ambientada el 2014, l'autor descriu de manera gairebé textual la Revolta dels indignats, succeïda dos anys després de la publicació. A la mateixa obra, tots els indicis indiquen que Roger Mesalles, candidat inusitadament honest a la Presidència de la Generalitat, guanyarà les eleccions. La seva principal promesa electoral és convocar una consulta sobre la independència de Catalunya. Malauradament, no podrà fer-ho, ja que serà cruelment assassinat. Deixant el crim al marge, resulta gairebé increïble el caràcter premonitori d'una novel·la publicada el gener de 2009, quan els esdeveniments polítics succeïts a partir de la gran manifestació de l'11 de setembre de 2012 encara restaven força llunyans.⁷

⁷ La novel·la es publicà quan encara faltaven fins i tot uns mesos per al primer referèndum popular per la independència, que se celebrà a Arenys de Munt el 13 de setembre de 2009.

A *L'olor de la pluja*, la situació social i política encara va més enllà. Els Borbons han abdicat i s'ha instaurat la tercera república. La Guàrdia Civil només conserva a Catalunya una única caserna, limitada a inútils tasques burocràtiques. A l'antiga plaça de braus de Les Arenes hi trobem un centre comercial (una altra sorprenent anticipació) que ja ha passat de moda. A Cuba s'ha instaurat una Federació independent i el món compta amb nous macroestats, com la Unió Asiàtica. En l'àmbit cultural i universitari, els estudis han fet un tomb tan significatiu que «les filologies» han quedat substituïdes per «les semiòtiques» i «la sociologia, la psicologia i la història estan a punt de ser substituïdes per la psichistòria, disciplina emergent que també utilitza equacions del caos determinístic» (p. 188).

Els exemples citats són prou significatius per il·lustrar l'exercici que ens proposa l'autor. Tanmateix, com comprovarem tot seguit, no és aquest el seu únic repte.

1.2 CRÍTICA SOCIAL

A *Les veus del crim* (VILLALONGA: 2013, 41-68), De Manuel confessava la seva voluntat de *posar la lupa* a les esquerdes de la societat:

El gènere em permet explorar els dilemes morals de la societat i de la naturalesa humana. En més d'una ocasió he dit que sento la necessitat d'escriure ficció sobre allò del món i dels humans que no aconsegueixo entendre. El que em neguiteja de la societat o del comportament de les persones (o probablement de mi mateix) és en realitat el motor de la meua literatura. L'escriptor està tot el dia escrivint. Està buscant coses del món, de la vida, de les persones, dels objectes. Un escriptor observa i, com una esponja, es va impregnant de tot allò que després li servirà. De fet, totes les meves històries parteixen de coses que he vist, que he viscut. Després puc especular, però el punt de partida sempre és real. Fins i tot les històries més especulatives de ciència-ficció també acostumen a partir de fets que jo he vist o que m'han inspirat.

Per tant, no només s'expressa en clau de futur, sinó que pretén aproximar-se amb *una lupa* als problemes que sacsegen el nostre entorn.

Les novel·les de la sèrie al·ludeixen amb voluntat crítica i testimonial als conflictes del món que ens envolta. De fet, aquesta és la principal característica que els estudiosos atorguen a la novel·la negra, considerada l'actual literatura realista, una narrativa amb un premeditat caràcter de denúncia. Tot i que no proposa solucions, el gènere negre fa visibles les anomalies i, en última instància, pot contribuir al coneixement de la història social d'un país. D'altra banda, i en la línia de reflectir l'estricta realitat coetània, resulta molt útil per vehicular el sentiment de desencant de l'home modern, tret que s'avé a la perfecció amb el vessant distòpic i catastrofista de l'obra de De Manuel.

Una variada gamma de conflictes queden reflectits a les novel·les del cicle. Ja hem remarcat l'interès de l'autor per l'ecologia i la natura. A *Cabells porpres*, tot fent-se ressò del maltractament dels animals, dels cruels experiments a què són sotmesos i del tràfic il·legal d'espècies protegides, De Manuel planteja un clar debat sobre els límits de la ciència. Tot passejant per les Rambles:

L'inspector observà alguna d'aquelles botigues; allà s'hi podia trobar pràcticament de tot: peixos tropicals, tortugues de Florida i mediterrànies, petits amfibis de colorit eixelebrat, serps verinoses... sabia que moltes d'aquelles malaurades bèsties havien estat arrabassades del seu hàbitat i havien estat introduïdes il·legalment (2003: 44).

Evidentment, el reflex de la realitat no pot ser més vigent, atès que les polèmiques al voltant de la defensa dels animals (que obtingueren una victòria amb l'abolició de les curses de braus aprovada el 28 de juliol de 2010 al Parlament de Catalunya) tenen des de fa anys una forta presència en la nostra societat. També el debat sobre la venda d'animals a les Rambles es mantingué candent durant molt de temps, fins que a partir de 2010 s'aconseguí la reconversió de la majoria d'aquestes parades en un altre tipus de negoci.

A *El raptor de gnoms* (publicada el 2007), l'autor se situa en un passat recent i conegut: la trama es desenvolupa l'any 2004, justament en les dates de l'atemptat de l'11-M a Madrid i de les eleccions generals que, tres dies més tard, van dur els socialistes al poder. L'autor analitza els fets mitjançant un exercici invers a l'habitual: no especula sobre el futur, sinó

que ens aboca al passat, a uns esdeveniments especialment tràgics que tots tenim ancorats en el record. En el mateix llibre, hi trobem una reflexió sobre la Guerra dels Balcans (tan pròxima en l'espai i en el temps) a través d'una metàfora prou curiosa: l'alliberament a la Serra de Collserola dels nans de jardí que un dels personatges rapta de les cases benestants.⁸ El lladre de nans és Dragan Isakovic, un jove excombatent croat, supervivent de l'horror, que s'amaga a Catalunya. La novel·la no només explora la crueltat de la guerra, sinó també el dilema moral que representa situar-se al marge de la llei i aplicar la justícia per la pròpia mà.

La mateixa obra reflecteix la xacra de les drogues i les seves terribles conseqüències. En un potent primer capítol, que serà el desencadenant de la trama criminal, els esdeveniments descrits no poden resultar més punyents:

Veu un parell de paperines, la cullereta, l'encenedor i la xeringa embolicada amb paper de plata [...] Ho té tot a mà. Aquesta vegada serà la darrera. Sí, mai més: ho ha promès al pare i a la mare. «Un cop més i prou. No us puc fallar, us he decebut tant...». Es palpa amb els dits el turmell, on és més fàcil trobar-se les venes. Observa la xeringa i no deixa de mirar-la fins que l'agulla travessa la pell [...]. La buida tota, a poc a poc. La recarrega i s'injecta la segona dosi a la vena de l'altre turmell. De seguida desapareix el dolor, torna a sentir l'escalf al pit, fins i tot es veu capaç d'alçar-se [...]. De sobte, un llampec inunda de llum la cambra durant un instant i dos segons després l'esclat del tro fa tremolar el mas, però ella ja no hi veu ni hi sent (p. 10-11).

A *La mort del corredor de fons*, d'acció situada a l'estiu de 2008, De Manuel també és deté en qüestions tan vigents com el macabre tràfic d'òrgans humans, les noves màfies del crim organitzat, el drama de la immigració il·legal i la corrupció del poder institucionalitzat. La novel·la, complexa i dura, no emet judicis morals, però ens col·loca davant dels ulls una societat hostil i injusta, marcada per la desigualtat i la cobdícia.

A *L'olor de la pluja*, a la qual és impossible no retornar atesa la seva densitat, el futurisme no fa altra cosa que projectar els conflictes politico-

⁸ El front d'alliberament de nans de jardí (FLNJ) és un moviment real, sorgit a França a finals dels anys 90, que advoca per la llibertat d'aquests personatges. Ha rebut cobertura mediàtica i ha aparegut en diverses pel·lícules, com *The Full Monty* o *Amélie*.

socials d'avui. No és gratuït que l'acció se situï el 2017, ja que es tracta de mostrar el contrast, justament vint-i-cinc anys després, entre la Barcelona eixelebrada i eufòrica dels Jocs Olímpics i la Barcelona agònica de la sequera. La bella urbs mediterrània que s'obrí al mar i que es donà a conèixer al món —però que no aconseguí eradicar les diferències socials—, ha esdevingut una ciutat fantasma. La injustícia continua vigent, fins i tot s'ha fet més profunda. Com recull Joan Pinyol (2010: 18):

Ens situa en un món que continua accentuant les desigualtats socials, marcades en aquest cas per l'accés o no a l'aigua [...] Lluny de mostrar-nos una situació límit generalitzada en tota la població [...], a *L'olor de la pluja* conviuen el dia a dia dels més desesperats en aquest sentit —tancats a milers en camps de refugiats a l'estil dels que van malviure a la planta d'Argelers un cop acabada la guerra civil— amb una altra part de la població —originària de la ciutat que és bona si la bossa sona— que té via lliure per sortir a sopar i beure un bon vi blanc.

A la novel·la, al govern no li tremola el pols a l'hora de cometre els crims més abjectes per tal de silenciar les autèntiques causes de la sequera. Per tant, la visió de De Manuel no és gens encoratjadora. L'autor se situa en una tradició crítica que no amaga el desencís davant d'una societat on res no arriba a funcionar. King remet als estudis de José Colmeiro —que ha investigat la narrativa negra de la Transició espanyola i en especial la figura de Vázquez Montalbán— per analitzar la visió social de Jordi de Manuel a *L'olor de la pluja* (i que resulta igualment vàlida per a totes les novel·les del cicle). Colmeiro (1994) considera que la novel·la negra espanyola de la Transició intentava exposar les relacions ocultes entre els diferents grups de poder (econòmic, polític, legal, policial). És per això que King afirma: «*L'olor de la pluja* se insiere plenamente en esta tradición, ya que existen una sèrie de poderes oscuros [...] La investigación interminada de Sergiot apunta hacia la corrupción policial y la participación del *mosad* y la *yakuza*» (2012: 116).

Tot i compartir l'afirmació de King, la nostra visió va més enllà. Sens dubte, podem inserir el cicle en un context més actual i més ampli. Vincular-lo tan sols a la literatura que, amb caràcter de crònica social i política, florí durant la Transició, resultaria clarament reduccionista. La narrativa negra de Jordi de Manuel forma part de l'estricta contempora-

neïtat i denuncia la degradació política i institucional com ho fan els autors de la resta de literatures de l'entorn, especialment en l'àmbit europeu. Només cal recordar Petros Màrkaris, Andrea Camilleri, Jo Nesbo o el mateix Stieg Larsson, escriptors prou coneguts que no han estalviat recursos per posar damunt la taula la corrupció de la cúpula del poder policial, polític, judicial, periodístic o empresarial.

1.3 ELEMENTS DE CIÈNCIA-FICCIÓ

La producció de Jordi de Manuel demostra una gran capacitat imaginativa, que no queda ni de bon tros circumscrita a les novel·les sergiotianes, sinó que abasta tota la seva obra. Com a coneixedor del gènere, s'inscriu en una tradició de llarg recorregut en el marc de la ciència-ficció (i de la ciència-en-ficció): l'aplicació d'invents tècnics i descobriments científics. Pel que fa a la sèrie negra, aquests elements s'integren de manera innovadora —però perfectament creïble— dins les trames criminals. Els avenços, invents i aplicacions pràctiques que De Manuel proposa resulten força plausibles (no hem d'oblidar que la proximitat temporal impedeix una excessiva especulació). Al llibre d'entrevistes *Les veus del crim* (VILLALONGA: 2013, 58), l'autor manifesta: «L'especulació m'agrada, em diverteix i em fa pensar. Hi ha especulacions que no les encertaré mai, però d'altres vés a saber».

Hem esmentat alguns exemples, entre els quals el DIG, però en trobem molts d'altres. Quant als temes mèdics, existeix una nova droga, la *virtualina*, que conviu amb la cocaïna. A *Mans lliures* hi apareix l'Hospital Ernest Lluch (nom de claríssim homenatge), on s'ha instal·lat la primera unitat d'estimulació neurobiològica del país per combatre *la malaltia de l'oblit*.⁹ A *L'olor de la pluja*, els estudis genètics són presents a la vida de la població des del més tendre inici:

N'hi havia prou amb una petita mostra de sang per esbrinar les malalties hereditàries de què era portadora cada persona. També es podien identificar amb precisió altres alteracions, sobretot afeccions latents que encara no havien manifestat cap símptoma. Sistemàticament, aquest tipus d'anàlisis genètiques s'havien començat a practicar com a diagnòsi prenatal, de manera que als futurs pares

⁹ Fórmula que De Manuel utilitza per fer referència a la malaltia d'Alzheimer.

se'ls facilitava una llista, més o menys extensa, de certes malalties que acuitaven els seus descendents, probabilitat inclosa. Això tornà a revifar el debat sobre la diagnosi preimplantacional, la teràpia gènica sobre el fetus i la interrupció voluntària de l'embaràs (p. 139-140).

Evidentment, les referències a les preocupacions ecològiques són constants. Hi trobem especulacions futuristes sobre els contenidors de residus cel·lulòsics, la dessalinització de l'aigua de mar en plantes gegantines, el seu trasllat en enormes vaixells cisterna. A *Tres somnis blaus* s'han dut a terme «les obres del discutit transvasament d'aigües del Roine a Catalunya» (2000: 42) i també s'ha construït un gran aqüeducte que condueix l'aigua des dels aqüífers subsaharians fins a la Mediterrània. Per damunt de tot, crida l'atenció una important obra d'enginyeria, les Rondes Aèries, pensades per mitigar quelcom tan real com els col·lapses de trànsit.

Unes vies ràpides fetes de material lleuger que travessaven la ciutat per damunt, abraçant-la i embolcallant-la des de la perifèria [...] Aquestes vies enlairades donaven prioritat als transports públics i, segons alguns experts, resoldrien bona part dels problemes de trànsit de la superfície urbana. Però la ciutat seguia permanentment col·lapsada pels vehicles (*Tres somnis blaus*, 2000: 42)

Per les Rondes Aèries hi circulen els aerotaxis, un dels pocs vehicles autoritzats per fer-ho:

Per les Rondes Aèries només podien transitar vehicles oficials, interbusos, transports escolars, ambulàncies, policia, bombers i aerotaxis, els quals tenien un preu inabastable. Vista des de dalt, la ciutat semblava una xarxa de tubs i deien que això li conferia una aura geomètrica, però a Marc Sergiot li feia pensar més aviat en les tires de cartró de l'embolcall d'un tortell (*L'olor de la pluja*, 2006: 116-117)

Ens topem amb nous edificis que compten amb més metres dins del subsòl que per damunt de la superfície. I amb un projecte molt ambiciós, el Laberint Omnicultural:

Es tractava d'un immens espai subterrani amb multitud de galeries i passadissos, que acollia un fons de més de dos-cents mil discos compactes i vint-i-dues hemeroteques. El Laberint es trobava al subsòl del Parc de la Ciutadella i de l'antic

Zoològic, i es comunicava directament amb la Biblioteca Universitària, per un passadís que arribava fins a l'Edifici de les Aigües, una construcció proveïda d'un llegendari dipòsit d'aigua a la part superior, a cel obert (*Tres somnis blaus*, 2000: 43).

Evidentment, Jordi de Manuel també explota el cantó més lúdic de la ciència-ficció i recrea tot un seguit de detalls curiosos i avenços tecnològics —alguns ja reals— que fan les delícies dels afeccionats. Microfaxos de butxaca, escàners d'ulls, potentíssims telescopis, lectors dactilogràfics, jocs d'escacs electrònics amb diversos nivells de dificultat, aparells de realitat virtual que permeten viatges de tota mena, arracades que duen incorporat un sofisticat sistema de recepció i transmissió de so. Per no parlar de quelcom tan engrescador com els hologrames. A les cases hi ha hologrames penjats com a motiu decoratiu, que canvien d'imatge segons l'angle de visió. La gent regala holografies com si fossin postals: «Com a postdata, ella li demanava que li portés una holografia de qualsevol obra de Gaudí» (*L'olor de la pluja*, 2006: 36). O posseeixen hologrames domèstics dels seus actors o actrius preferits, en algunes ocasions per satisfer les necessitats sexuals:

En anar cap a la cuina, s'aturà a la meitat del passadís davant l'holograma de l'actriu Marion Motta. Si s'inclinava lleument cap a l'esquerra s'apreciava l'evolució rítmica del cos nu de la dona fins que s'eixarrancava en un primer pla, que s'aproximava o s'allunyava segons la cadència amb la qual es tancaven i s'obrien els ulls. L'inspector va notar una pressió sobtada a l'entrecoix i se sorprengué gratament, perquè feia setmanes que no experimentava una erecció. Aquest tipus de realitat virtual que oferien els hologrames era la menys sofisticada, però era a l'abast de totes les butxaques (*L'olor de la pluja*, 2006: 138).

Les imatges hologràfiques tenen també aplicacions professionals. Per exemple, la policia les empra per resseguir els desordres urbans. Existeixen els *holovisors*, una mena de televisions hologràfiques, i les *holoconverses*, que òbviament superen en realisme qualsevol tipus de videoconferència.

En general, la societat que l'autor descriu no millora amb les noves màquines i els nous avenços. Ans al contrari. En el fons, també li serveixen per aventurar una resposta als conflictes socials o mostrar-nos-en una

hipotètica deriva. Sense abandonar la dimensió lúdica, algunes propostes (sobretot les vinculades a la salut i a l'ecologia) contenen una implícita lectura distòpica.

1.4 TRAMES CRIMINALS

Malgrat l'exposat fins ara, convé deixar ben clar que les novel·les del cicle Sergiot constitueixen, per damunt de tot, una sèrie plenament inserida en el marc del gènere criminal. En general, podem aplicar a tots els títols les paraules que Joan Pinyol (2010: 19) dedicava a *L'olor de la pluja*:

L'olor de la pluja també és una novel·la policíaca, d'intriga, d'investigacions policials que fan via entre tot un seguit d'assassinats successius. [...] Resulta molt motivador com a lector anar seguint el fil de les descobertes. [...] Us ben asseguro que la nòmina de difunts que deriven de la novel·la de Jordi de Manuel deixa bona petjada i un regust agre dolç.

Sense que les puguem adscriure de manera absolutament canònica a la tipologia de *novel·les de procediment*, les obres del cicle mantenen l'estructura basada en la comissió d'un delictes, la investigació subsegüent i la resolució del cas. Tanmateix, no hi trobem la figura del detectiu omnipresent, protagonista en solitari, sinó un tractament variat i coral on hi juguen un paper destacat altres personatges. L'autor, que defuig el tòpic, no sempre atorga al seu inspector el rol preponderant. A *Tres somnis blaus*, el nom del personatge no apareix en cap moment. A *Cels taronges*, la presència de Sergiot és gairebé testimonial, ja que la investigació es troba en mans d'un altre policia, el tinent Josep Marfull.

Una de les virtuts de la literatura de Jordi de Manuel és la versatilitat. Els llibres són molt diferents, malgrat pertànyer a una mateixa sèrie. No hi trobem res previsible o monòton. Les trames, pulcrament travades, es complauen en descriure detalladament les circumstàncies vitals i els punts de vista de tots els personatges, inclosos els assassins i les víctimes. Així, cada novel·la esdevé una aventura absolutament distinta i, a priori, el lector no sap amb què es trobarà. De Manuel obre diversos angles de visió, diverses perspectives. No acostuma a seguir una estructura lineal. Hi sovintegen els capítols intercalats amb trames paral·leles, talls tempo-

ral, analepsis. Destaca el curós exercici d'històries creuades que sempre acaben confluint en un punt concret.

Es tracta d'una obra dinàmica, escrita amb un ritme àgil i una abundor notable de matisos, de duplicitats, de trames que es bifurquen i tornen a confluïr magistralment, de fils oberts al final dels capítols que alimenten l'interès del lector (Joan Pinyol: 2010, 19).

Els potents inicis de les novel·les de Jordi de Manuel atrapen fàcilment. Les intrigues i les xarxes argumentals resulten molt imaginatives, trepidants i de gran impacte. En cap moment eviten la truculència o la violència pròpies d'uns casos que pretenen posar al descobert els racons més foscos de la naturalesa humana. Un terrible segrest a *Cels taronges*, l'assassinat d'un milionari relacionat amb el tràfic de drogues a *El raptor de gnoms* o el sabotatge amb explosius de l'Edifici de les Aigües de Barcelona a *Tres somnis blaus* en són alguns dels exemples. D'altra banda, la resolució dels casos no sempre és completa. A voltes, darrere dels culpables directes —simples peons en un tauler més ampli i complex—, s'hi amaga una trama molt més obscura, molt més sòrdida. Els poderosos, els qui manegen els fils de la economia i de la política, massa cops queden impunes. També la policia, òbviament, tindrà representants corruptes: «especialmente el comisario madrileño Javier Olmedo, cuyo nombre a lo largo de la serie es sinónimo de la corrupción, encubrimientos y actitudes centralistas» (KING: 2012, 115).

Cabells porpres i *Mans lliures* ressegueixen la línia dels thrillers de tall més clàssic, amb un mort a les primeres pàgines i amb el desconeixement de la identitat de l'assassí i del mòbil del crim. Les respostes prenen forma a petites dosis a mesura que avança la investigació. En el primer cas, un indigent de Ciutat Vella descobreix un cap tallat dins d'un contenidor d'escombraries. L'elaborada trama desemboca —amb un final intens— en els macabres interessos comercials d'una empresa de biotecnologia.

A *Les veus del crim* (p. 62), l'autor remarca que la realitat li serveix de font d'inspiració: «la meva inspiració en part són els diaris. Jo tinc piles de diaris. I en cada un hi ha tres novel·les, com a poc. Partint d'un fet real, m'invento tot el que ve després, tot i que la realitat sovint supera

la ficció». A *Mans lliures*, un dels títols més sòlids de la nissaga, De Manuel destapa un terrible complot contra el futur president de la Generalitat tot inspirant-se en un fet real, l'enverinament per substàncies radioactives del tinent coronel del KGB Aleksandr Litvinenko. Els qui planegen la desaparició del candidat no mostraran cap escrúpol, de manera que, per arribar al polític, se serviran d'una prostituta de la Barceloneta —amb una trista història personal— a la qual no dubtaran en assassinar amb la mateixa crueltat:

Jordi de Manuel tiene un excelente oficio a la hora de plantear dos muertes anunciadas, las dos muy tristes. Es triste la suntuosidad en la que se mueve este candidato surgido de las ruinas de un escenario político gastado. Es triste la vida de esa muchacha de la Barceloneta, hablando con su canario y pensando que esta vez, con lo que gane por engatusar al presidenciable, conseguirá que su madre enferma tenga la atención médica [...] (LILIAN NEWMAN, *La Vanguardia Culturales*, 4 de febrer de 2009: 12)

L'autor no s'està de res a l'hora de matar. Ja hem vist que a *Cabells porpres* hi trobem un cap tallat. També topem amb unes despulles desmembrades, mig enterrades a Collserola, a *La mort del corredor de fons*. A la mateixa obra, un *pizzero* es trasllada amunt i avall de Barcelona amb una bossa carregada d'òrgans humans per trasplantar. I a *Tres somnis blaus*, tenim un cadàver que va apareixent a trossos de manera periòdica:

A primera hora de la tarda van trobar la cama dreta, aquesta vegada sense peu. Estava penjada d'una de les branques d'un pi australià, una de les plantes exòtiques que encara sobreviuen al recinte del Parc de la Ciutadella (p. 46).

Per no parlar del cruel patiment del meteoròleg Pinkhas Lubens, personatge de *L'olor de la pluja*, assassinat dins d'una sauna:

La temperatura a la cambra havia arribat fins als noranta-cinc graus. Estava esgotat de tant colpejar i esgarrapar la porta de fusta. Va ficar els dits a l'esclera del marc de la porta i va estirar amb tota la força fins que es va fer malbé les ungles [...]. L'aire ardent li feria la gola i els narius, i percebia com li galopava el cor. Horroritzat, va adonar-se que havia deixar de suar i que tenia la gola eixuta. Sentia un dolor immens al cap i una pressió que li oprimia el pit. Estava marejat

i tenia rampes i estrebades als músculs de les cames. Reptà fins al banc de dalt, i tot reunint les poques forces que encara li quedaven donà una puntada de peu al quadrat del vidre gruixut que hi havia a la part superior de la porta. Va notar que se li trencava el dit gros, però ja res no tenia importància: no va sentir dolor, tan sols el cruixit que va fer l'os en fracturar-se (*L'olor de la pluja*, 2006: 78-79).

La narrativa de De Manuel posseeix un ritme molt cinematogràfic, tret compartit per gran part dels escriptors actuals. La cultura audiovisual forma part del nostre bagatge i la influència del cinema i de les sèries de televisió sovint resulta palesa en la literatura de gènere. Les intrigues de Jordi de Manuel combinen a la perfecció el suspens, la investigació del crim, les trepidants escenes d'acció —amb persecucions incloses— i els períodes descriptius i reflexius. La fusió amb els gèneres futuristes no invalida una lectura plenament negra. Ras i curt: l'afecionat purista hi troba delictes i investigacions absolutament versemblants, situades en un entorn realista i recognoscible. D'altra banda, com en totes les sèries, el vessant costumista i la incursió en la intimitat dels protagonistes serveix de contrapunt a la cruesa i al pessimisme. Ens introdueix en un univers familiar molt útil per reconciliar-nos amb la vida i allunyar-nos de la duresa del món exterior. L'autor no es planteja (o no acaba de creure-hi) una possibilitat global de millora. L'única salvació possible és una salvació individual, en l'esfera privada. Jordi de Manuel no és un cínic, però no confia en l'honestedat de la societat. Només és capaç —encara— de creure en les bones intencions dels individus, d'alguns individus. Per això trobem personatges que arriben molt endins en l'ànim del lector.

Resulta molt complet el resum de Joan Pinyol. Tot i que fa referència a *L'olor de la pluja*, les seves apreciacions són perfectament extrapolables al cicle sencer:

És una novel·la de ciència-ficció, sí, però també és una novel·la plural i coral —si considerem les diverses trames i protagonistes que s'hi entrelliguen—; i policíaca —pels fils conductors delictius que s'hi nuen—; i de divulgació científica mediambiental —considerant el leitmotiv central—; i realista —per les descripcions d'un referent geogràfic ben conegut—; i sociològica —perquè també hi tenen lloc consideracions com el fràgil equilibri dels moviments humans migratoris en un país de suposada acollida; i futurista —per l'avançament d'uns esdeveniments i realitats a partir dels actuals esdeveniments i de la realitat de començaments de segle—; i d'intriga —sobretot quan planteja al lector la resolució de la cadena

d'assassinats que es produeixen a cada volta de full [...] Però per damunt de tot, és una novel·la original, sorprenent, que convida a la reflexió després d'un pell a pell considerable amb els problemes que viuen els seus personatges (2010: 17).

1.5 ELS PERSONATGES

Marc Sergiot, protagonista de la nissaga, és un personatge amb molta personalitat que, com hem apuntat, no se'ns imposa de manera omnipresent, sinó que apareix discretament, en graus diferents segons la novel·la, tot fent gala d'un tarannà seriós i mesurat. Allunyat de l'estil d'alguns investigadors de la Mediterrània com Kostas Kharitos, Guido Brunetti o Salvo Montalbano (grans sibarites, amants dels plaers de la bona vida), Sergiot té més a veure amb el caràcter reservat i auster d'alguns policies del Nord d'Europa. Home de poques paraules, solitari i esquerp, ens recorda el Kurt Wallander de Henning Mankell o el Harry Hole de Jo Nesbo. Però, sobretot, mostra un cert paral·lelisme amb Erlendur Sveinsson, el personatge de l'autor islandès Arnaldur Indridason. El mateix Jordi de Manuel va identificar aquesta semblança quan descobrí les novel·les d'Indridason: «Ara he llegit des de fa tres o quatre anys l'islandès Arnaldur Indridason. El seu protagonista, l'inspector Erlendur, és un home torturat, li agrada treballar sol i té un problema amb el seu germà. I vaig pensar, ostres, com el meu Sergiot!» (*Les veus del crim*, p. 56). Efectivament, Sergiot prefereix treballar en solitari i arrossega un bloqueig emocional per un problema del passat relacionat amb el seu germà (de moment el lector en posseeix poques dades, de manera que la qüestió s'haurà d'aclarir en futures entregues). Pertany al CNP (Cos Nacional de Policia), del qual passa després a la policia europea, l'Europol. El CNP, mentre al llarg de la nissaga assistim al desplegament dels Mossos d'Esquadra, continua essent l'encarregat dels casos relatius a la màfia organitzada, el terrorisme i la immigració.

L'inspector se'ns revela com una mena d'antiheroi amb estil propi. Té un aspecte desastrat, antiquat i una mica anacrònic, du un cotxe atrotinat, sempre va abillat amb una gavadina gastada i llueix un poblat bigoti passat de moda. Alguns mitjans de comunicació l'han considerat el Colombo català i, efectivament, en ocasions el recorda. Sempre sembla despistat i inofensiu, una mica fora del món. Tanmateix, i com a bon

investigador, és un home intuïtiu. Té una veueta que li parla, un sisè sentit sempre alerta que l'ajuda a desentortolligar els misteris i a resoldre els casos. Culte i format, un pèl maldestre amb les noves tecnologies, és amant de la lectura, dels escacs i de l'astronomia. A la terrassa de l'àtic de Sant Gervasi que comparteix amb Amèlia, la seva mare, hi té instal·lat un vell telescopi. La contemplació de les estrelles representa per a ell un bàlsam, una escapada cap a la reflexió, cap a la necessària introspecció.

Havent sopat va anar a buscar la gravadora que li havia regalat la mare. Va engegar-la, però novament no sorgí ni un mot de la seva boca, sobretot perquè no podia parlar mentre escoltava la veueta que li parlava des de dins. [...] Després anà cap a l'habitació on tenia el telescopi. L'àtic on vivia tenia una vista magnífica, sense edificis ni estructures que li entorpissin la visió del cel. Va netejar la lent de l'ocular del vell aparell amb un drap de mussolina i enfocà un estel a l'atzar, una estrella que palpitava dins la negror de la nit (*El raptor de gnoms*, 2007: 135).

De Manuel ha creat un personatge d'intensa vida interior, que interpel·la el món sense deixar d'interpel·lar-se personalment. Des d'aquest punt de vista, resulta tal vegada un policia atípic, complex i profund, que es planteja amb intel·ligència tot allò que el desconcerta. Després de greus problemes que el duen a distanciar-se de la figura paterna, la relació de Sergiot amb la seva mare esdevé molt especial. Amb ella comparteix l'afecció pels escacs: les seves partides són antològiques. Amèlia representa el seu veritable ancoratge, la seva taula de salvació en un món sòrdid que no sempre comprèn.

Sergiot és també un home tossut, poc diplomàtic, que mai no abandona una investigació per més que els superiors li ho prohibeixin o el retirin del cas. Un policia poc convencional, amb un sentit de la justícia que no sempre s'ajusta a l'esperit de la llei. Per damunt de la sèrie planeja la idea que, en no poques ocasions, la justícia i la llei segueixen diferents camins. L'inspector n'és plenament conscient. La llei fàcilment pot esdevenir incapaç de respondre a les autèntiques exigències d'una societat complexa i contradictòria.

Hem avançat que la nissaga té un plantejament coral. Marc Sergiot comparteix pàgines amb altres personatges habituals, igualment ben dibuixats. El metge forense Oleguer Ferriols —amic personal de l'inspec-

tor i afecionat, com ell, als escacs— exerceix el rol del científic forense, indestriable en la novel·la negra actual del desenvolupament de les investigacions. Ell i en Sergiot mantenen una tàcita relació d'estira-i-arronsa. A Ferriols, molt sorneguer, li agrada fer-se pregar per treure en Sergiot de polleguera. Sempre li subministra la informació de les autòpsies amb comptagotes i fa broma amb la poca tolerància de l'inspector davant dels cadàvers.

Lídia Sánchez i Pau Ribó són els joves representants de la brigada d'homicidis dels Mossos d'Esquadra. Sánchez té el grau de caporal — després la trobarem com a capitana en el relat *El segrest del rei*, inclòs dins d'*Orsai*—. Una lesbiana dura, compromesa, treballadora i ambiciosa, que respecta les normes i defensa gelosament la seva parcel·la professional. Jordi de Manuel ha creat una mossa lesbiana, possiblement la primera de la narrativa negra hispànica, com un oportú tret normalitzador. L'agent Ribó, simpàtic, bromista i menys rígid, serveix a la caporal de necessari contrapunt. En ocasions, la parella protagonitza una investigació en paral·lel a la de Sergiot, que no sempre es belluga dins la legalitat més ortodoxa. Però sovint acaben confluint i recolzant-se mútuament.

Amadeu Rodó, freqüent acompanyant de l'inspector, li fa de xofer amb una presència silenciosa, efectiva i no exempta de la típica saviesa dels homes senzills, basada en el sentit comú. D'altra banda, Carles Fortiana, company de Sergiot en algunes entregues, és possiblement el personatge més entranyable, l'únic que, de manera tímida, aconsegueix escardar la impenetrable cuirassa emocional de l'inspector. En certs aspectes representa la seva antítesi: entusiasta, altruista, alegre, impulsiu, sempre disposat a entrar en acció. Fortiana encara confia en la vida i, paradoxalment, protagonitza un tràgic final a *La mort del corredor de fons*. Un desenllaç que afecta profundament Marc Sergiot.

Va recordar anècdotes que havia viscut amb Carles Fortiana. Va recordar com havien descobert, al cap de poc temps de començar a treballar junts, a qui pertanyia el cap amb els cabells tenyits de color porpra que havia trobat un sense sostre en un contenidor, o com el seu company l'havia convençut perquè no deixés de votar a les eleccions estatals al març del 2004, mentre cercaven l'home que havia raptat un nan de terracota del jardí d'un narcotraficant [...] Va tancar els ulls i va veure davant seu el policia jove que una dècada enrere havia arribat a la

comissaria directament des de l'acadèmia amb vint-i-tres anys acabats de fer. Un home que no havia arribat a tutejar-lo fins el dia anterior, moments abans de morir (*La mort del corredor de fons*, 2012: 262).

Resulta impossible parlar dels personatges de Jordi de Manuel sense reiterar una afirmació que ja ha sobrevolat aquestes pàgines. Per a l'autor, la construcció dels personatges és un aspecte cabdal. Al llarg de les novel·les topem amb un estol de tipus vivíssims, descrits amb una profunditat poc habitual. No hi ha secundaris ni figures planes o circumstancials. Tothom hi juga un paper, des dels animals (gossos, gats i ocells hi tenen una presència més que anecdòtica) als individus aparentment més escadussers. De Manuel ens introdueix en la intimitat d'una malaurada prostituta, d'un delinqüent de barri, d'un refugiat de guerra procedent dels Balcans o d'un pobre immigrant marroquí que somia convertir-se en un gran atleta. Quan ens identifiquem amb les raons que empenyen Dragan Isakovic a alliberar els gnoms de pedra que rapta dels jardins; quan aconseguim empatitzar amb un delinqüent, emocionar-nos davant d'una mort o comprendre les motivacions d'un crim, sabem que la ficció que tenim entre mans va molt més enllà del simple entreteniment, equívoca etiqueta que massa vegades ha hagut d'arrossegar el gènere negre.

De Manuel, poc optimista pel que fa a la deriva de la nostra societat, es mostra decididament tolerant amb la debilitat individual. Després de resseguir les seves obres, el lector n'extreu la certesa d'haver-se enriquit per sempre amb uns personatges inoblidables. La contundència narrativa que l'autor esmerça en les escenes d'acció o en la dissecció immisericorde de l'ànima humana, es converteix en un estil gairebé poètic quan ens vol ajudar a comprendre el patiment d'un dels seus fills.

Ell no necessitava caritat, ni que l'acollissin, només volia treballar per estalviar i poder tornar al Marroc. No li agradava la ciutat i ja li estava bé viure envoltat de boscos. Hakim, amb una sola mà, va aprendre a tenir cura de les plantes que creixien al jardí [...] Feia anys que no veia nois amb la pell negra com la nit i els ulls blancs com la lluna; no els veia des que s'havia jugat la vida a l'oceà amb alguns per arribar a les Canàries (*La mort del corredor de fons*, 2012: 228)

D'altra banda, l'elaborada estructura de trencaclosques que acostumen a tenir les novel·les, amb diferents punts de vista i complementàries situacions que han d'acabar encaixant, redunda en benefici dels matisos, de la suggestió, de la multiplicitat. Com la vida, com la naturalesa humana, com el món, la prosa de Jordi de Manuel ens aboca a un detallisme molt valuós.

El narrador va reconstruint les diferents històries tot cobrint les llacunes que creen d'entrada els diferents personatges, els quals coneixem des d'un present compromès que ens condueix a uns passats ben determinants (PINYOL: 2010, 19).

1.6 ELS ESPAIS

En els darrers anys, Barcelona ha esdevingut un dels marcs predilectes per als autors del gènere. Tant en català com en castellà, un bon nombre d'escriptors han ambientat les seves novel·les en una ciutat que, com totes les grans urbs del planeta, està constituïda per una amalgama de mons diferents, d'oposades formes de vida. L'opulència conviu amb la més absoluta misèria, la cultura amb la ignorància, la bellesa amb la lletjor. Els barris i els carrers, els contrastos i les desigualtats... tot un univers en moviment on intenten sobreviure milers i milers de persones. La pluralitat de la gran ciutat i les possibilitats que ofereix com a escenari expliquen que la moderna novel·la negra sigui una narrativa essencialment urbana. Tanmateix, existeixen diversos graus de profunditat a l'hora d'enfrontar-nos a la utilització dels espais. Jordi de Manuel, com altres autors contemporanis, fa un pas endavant. Converteix Barcelona en un personatge de ple dret, un ens viu que sobrepassa la simple funció escènica per jugar un rol actiu dins les característiques essencials de la ficció.

Barcelona apareix descrita des de molts angles. Pot resultar una ciutat bella i acollidora, però també un lloc terrible, àrid i inhòspit, per al jove marroquí que vol ser atleta o per als fugitius de la sequera.

—Marxem, pare. Anem a un altre lloc on sigui més fàcil viure. Cap al nord estarem millor que aquí, als Pirineus segur que la sequera...

Cada dia que passava, Damià es trobava pitjor. [...] Respirava cada vegada amb més dificultat i tenia febre, sobretot de matinada, quan el fred era més intens. Era com si Barcelona l'anés matant a poc a poc (*L'olor de la pluja*, 2006: 28-29).

La Barceloneta, la Vila Olímpica, la Ciutadella, el Port, Poble Nou, Sant Gervasi, Les Rambles. Edificis, parcs, carrers, hospitals. Tots els indrets tenen vida pròpia, juguen un paper decisiu, conformen la mirada d'un autor del present, però també la d'un escriptor que especula amb el futur. Barcelona és ara i és després. I la seva faç esdevé la prova física que res no es manté immutable.

Tanmateix, Jordi de Manuel s'estima la ciutat. I resulta impossible no adonar-se'n. Per això la converteix en motor, testimoni i agent. Per això la mima, a voltes amb descripcions extremadament poètiques, a voltes mostrant-nos, amb delit, els seus secrets més enlluernadors:

Van caminar fins a una estança contigua a la sala de lectura, on hi havia una meina d'expositors de fusta noble protegits per finestrals. [...] Al voltant dels expositors hi havia una prestatgeria que arribava fins al sostre, estava tota plena de lleixes farcides de volums vells protegits per mampares de vidre. Se sentia fascinat per l'aire misteriós i decadent d'aquella sala (*El raptor de gnoms*, 2007: 89).¹⁰

D'altra banda, l'estreta relació de l'autor amb la natura també té el seu reflex en la construcció espacial de la seva obra. Així, a *La mort del corredor de fons* i, sobretot, a *El raptor de gnoms*, de Manuel compon un veritable cant a la Serra de Collserola, tan desconeguda per als barcelonins malgrat la seva proximitat. Emociona la meticulositat amb què descriu el paisatge, les plantes, els arbres. La precisa situació geogràfica dels racons més obacs i frondosos, allà on Dragan Isakovic, convertit en ermità, allibera els gnoms de jardí. La correlació entre les seves vivències a Collserola i els records duríssims de la guerra tornen a convertir l'espai en protagonista actiu. Dragan aconsegueix redimir-se de l'infern a través de l'amor a la natura i d'una causa que considera justa. I Jordi de Manuel ens descobreix el seu cantó més poètic, amb unes descripcions acurades i

¹⁰ Jordi de Manuel fa referència a la Biblioteca Pública Rossend Arús, situada al Passeig de Sant Joan. La Biblioteca, absolutament fascinant, conté una impressionant col·lecció d'objectes i llibres relacionats amb la maçoneria.

plàstiques, que es detenen en els petits detalls sense pressa, com si volgués acaronar el paisatge amb la delicadesa dels mots més adients.

Dragan Isakovic mira el seu voltant, alça la vista i respira fondo. Aquest indret no és com els boscos de la seva Ístria natal, però li agrada, tot i ser tan proper a la ciutat. Les obagues estan cobertes d'alzines i roures amb capçades que s'alcen i ombregen un sotabosc amb abundància d'arbustos, plantes herbàcies i enfiladisses; a les solanes, en canvi, dominen per dalt el pi blanc i l'arboç, i per baix sovinteja el bruc, la gatosa, el garric, l'estepa, la ginesta i l'argelaga. Coneix bé aquests boscos i s'hi troba a gust, com a casa (*El raptor de gnoms*, 2007: 31-32).

2. A TALL DE CONCLUSIÓ

En enfrontar-nos a la narrativa negra de Jordi de Manuel, ens assalta la idea que el seu creador s'ha embrancat en un gran repte: la fusió de gèneres, la innovació, les profundes reflexions, les trames delictives, l'acurada construcció de personatges i atmosferes, el difícilíssim exercici de viatjar en el temps, la divulgació científica, el vessant didàctic. El gènere adquireix una dimensió particular que no sembla fàcil de tirar endavant.

La seva producció resulta, per damunt de tot, confortablement honesta. L'autor gaudeix amb l'activitat creativa i s'emmiralla sense por en els seus gustos, les seves afeccions i les seves prioritats de vida. La ciència, la natura, l'ecologia, el clima, els éssers vius, el planeta, els astres. Es diverteix amb la ciència-ficció, amb la imaginació, amb l'especulació. Amb una curiosa utilització del llenguatge i un estil amè i treballat, els seus enfocaments esdevenen únics en el panorama de l'actual narrativa negra en català.

Per a King (2012: 111), «De Manuel rompe las normas de las series detectivescas». Evidentment, així és. El resultat es concreta en una literatura heterodoxa, híbrida, mutant, un personal collage narratiu capaç de reinventar-se en cada entrega. Alhora, l'autor demostra que és perfectament possible alenar el seu especial univers sense arribar a traïr l'essència de la novel·la de crims.

L'obra de Jordi de Manuel adquireix un valor superior analitzada en la seva dimensió de conjunt, com un corpus complet i complex d'indubtable densitat intel·lectual. L'autor ha confessat reiteradament que escriu per poder mirar a la cara els dilemes morals del món, allò que

no comprèn, allò que el neguiteja. Ho aconsegueix amb escriu. Tot excel·lint en l'aplicació d'uns esquemes de gènere, explora a la perfecció les pulsions més pregones de la naturalesa humana. Em sembla que d'això es tracta. Al cap i a la fi, aquesta ha estat sempre, per definició, la finalitat primordial de la literatura.

BIBLIOGRAFIA

- BENNASAR, Sebastià (2011): *Pot semblar un accident. La novel·la negra i la transformació dels Països Catalans 1999-2010*, Barcelona, Ed. Meteora.
- BONADA, Lluís (2012): «Entrevista a Jordi de Manuel», *El Temps*, núm. 1467, p. 54.
- COLMEIRO, José (1994): *La novela policíaca española. Teoría e historia crítica*. Barcelona, Anthropos.
- DJERASSI, Carl (1998): «Ethical Discourse by Science-in-Fiction», *Nature*, núm. 393, p. 511.
- KING, Stewart (2012): «Distopía y detectives: La ficción criminal de Jordi de Manuel», *El género negro: el fin de la frontera* (J. Sánchez Zapatero i À. Martín Escribà, ed.), Santiago de Compostel·la, Andavira, p. 111-117.
- NEWMAN, Lilian (2009): «Muerte de un político», *La Vanguardia Culturas* (4 febrero), p. 12.
- PINYOL I COLOM, Joan (2010): «De com sentir la pluja a través de les paraules», *Quadern de les idees, les arts i les lletres*, núm. 175, p. 17-20.
- VILLALONGA, Anna Maria (2013): «La novel·la negra catalana del segle XXI: mirall del passat, del present i del futur», *Revista de Catalunya*, núm. 281, p. 173-192.
- (2013): *Les veus del crim*, Barcelona, Ed. Alrevés.
- (2013): «La novel·la negra catalana actual: la bona salut d'un gènere», *Els Marges*, núm. 101, p. 45-68.
- En Internet: <http://blocs.xtec.cat/assaig> (De Manuel, 2009: bloc e-SOLARIS). Consultat al juliol de 2012.